

SELETUSKIRI
Vabariigi Valitsuse korralduse „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika
Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027” muudatustepanekute heakskiitmine”
eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (edaspidi *ÜPP*) eelarve aastateks 2021–2027 on 385 miljardit eurot, mis moodustab alla kolmandiku EL eelarvest. ÜPP eelarve jaotub kahe samba vahel – otsetoetused ja turukorraldus kui ÜPP I samm ning maaelu arengu toetused kui ÜPP II samm – mida rahastatakse vastavalt Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (edaspidi *EAGF*) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (edaspidi *EAFRD*).

Eesti saab 2021–2027 perioodil EAGFist 1,354 miljardit eurot ja EAFRDst 698,5 miljonit eurot. ÜPP 2021–2027 väljatöötamise läbirääkimised Euroopa Liidu tasandil ei lõppenud 2020. aastaks. Seetõttu muutusid 2021. ja 2022. aasta üleminekuaastateks, kus uue perioodi vastavate aastate vahenditele rakendati ÜPP eelarveperioodi 2014–2020 reegleid. Eestile tähendas see, et 2021. ja 2022. aastal oli võimalik kasutada uue perioodi vahenditest otsetoetusteks 384 miljonit eurot ning aastatel 2021–2025 maaelu arengu toetusteks 258,5 miljonit eurot (sh 63 miljonit eurot Euroopa Liidu taasterahastust) EL-i vahendeid, viimaseid Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (edaspidi *arengukava*) raames. ÜPP rakendamine uue perioodi reeglite järgi toimub aastatel 2023–2027 ning sellel perioodil on Eestil kasutada EAGFist otsetoetustena 1,008 miljardit eurot ja sektoripõhiste sekkumistena 0,7 miljonit eurot ning EAFRDst 440,1 miljonit eurot. EAFRD sekkumiste ja EAGFi sektoripõhiste sekkumiste EL fondide osale lisandub Eesti-poolne finantseerimine kokku 192,4 miljonit eurot.

Perioodi 2021–2027 ÜPP vahendite kasutamiseks aastatel 2023–2027 tuli kõigil liikmesriikidel koostada strateegiline programmdokument – ÜPP strateegiakava. Tegemist on muudatusega võrreldes eelmise eelarveperioodiga – selle maaelu arengukavad asendusid sisuliselt ÜPP strateegiakavadega, mis hõlmavad olulisel määral (sh kõik otsetoetused) nii ÜPP I sammast (rahastus EAGFist) kui ka II sammast (rahastus EAFRDst) ja tagavad valdkonna terviklikuma planeerimise. ÜPP strateegiakava kaudu programmeeritakse enamus ÜPP I ja II samba vahenditest ja elementidest. ELi tasandil on määratletud ÜPP üld- ja erieesmärgid, mis tuleb liikmesriikidel saavutada oma ÜPP strateegiakavas kavandatud sekkumiste ehk meetmete kaudu.

Vabariigi Valitsus kiitis 2021. a aprillis heaks Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 (edaspidi *PõKa 2030*). PõKa 2030 koostati Maaeluministeeriumi poolt tihedas koostöös asjaomaste ministeeriumide ning esindusorganisatsioonidega. PõKa 2030 võeti aluseks 2021–2027 perioodi Eesti ÜPP vahendite planeerimisele ning Eesti ÜPP strateegiakava väljatöötamiseks. ÜPP strateegiakava koostamisega alustati Eestis 2019. aastal ning koostamise protsessi juhtis samuti Maaeluministeerium. ÜPP strateegiakava koostamiseks moodustati juhtkomisjon. Juhtkomisjoni ülesandeks oli kujundada Eesti seisukohad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika toetuste andmist reguleerivate õigusaktide kohta ning koordineerida ÜPP strateegiakava koostamist, teha strateegiakava kohta ettepanekuid ja kujundada seisukoht strateegiakava kohta enne Vabariigi Valitsusele esitamist. Juhtkomisjoni olid kaasatud asjaomased ministeeriumid (Rahandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Sotsiaalministeerium), Riigikantselei ja sektorite (põllumajandus, toiduainetööstus, keskkond,

metsandus, kogukonnad, ettevõtlus) esindusorganisatsioonid, teadus- ja arendusasutused ning rakendusasutused.

Vabariigi Valitsus kiitis välja töötatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027 (edaspidi *strateegiakava*) eelnõu heaks 9. juuni 2022. a korraldusega nr 167, andes viimasega ühtlasi maaeluministrile volituse läbirääkimisteks Euroopa Komisjoniga. Euroopa Komisjon kiitis strateegiakava heaks 2022. a 11. novembril rakendusotsusega nr C(2022) 7912 final ning selle 1. muudatused 2024. a 8. aprillil, rakendusotsusega nr C(2024) 2139 final ja 2. muudatused 2024. a 16. detsembril, rakendusotsusega nr C(2024) 8747 final.

Strateegiakava raames on kavas rakendada kokku 56 toetusmeedet ehk sekkumist, mis jagunevad ÜPP horisontaalse eesmärgi ja üheksa erieesmärgi vahel. Strateegiakava alusel makstavaid toetusi menetletakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) ja selle alusel antavate rakendusaktide alusel. Esimeste strateegiakava sekkumiste, milleks olid otsetoetused ning pindala- ja loomapõhised maaelu arengu toetused, rakendamine algas 2023. a kevadel. Strateegiakava avaliku sektori kogueelarve on 1 614 686 182 eurot. 2025. a 13. mai seisuga on strateegiakava avaliku sektori kogueelarvest ära kasutatud (s.t toetusesaajatele välja makstud) 460 812 320 eurot, mis teeb selle finantsplaani täitmise protsendiks 28,5.

Käesoleva eelnõuga nähakse ette strateegiakava kolmandate muudatusettepanekute paketi heakskiitmine ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile muudatusettepanekute Euroopa Komisjonile esitamine ja vajaduse korral muudatuste osas läbirääkimiste pidamine.

Korralduse eelnõu ja seletuskirja valmistas ette Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi regionaalarengu osakonna nõunik Ove Pöder (tel 625 6290, ove.poder@agri.ee). Seletuskirja lisaks 1 olevad strateegiakava muudatusettepanekud ning lisaks 2 oleva muudatusettepanekute kohaselt muudetud strateegiakava põhiteksti valmistasid ette ka Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi regionaalarengu osakonna ning põllumajanduspoliitika osakonna töötajad.

2. Eelnõu eesmärk

Käesoleva eelnõuga tehakse strateegiakavas muudatusi järelejäänud rakendamise aastateks, et tagada muutunud ja pidevalt muutuv keskkonnas paremini rakendatavate sekkumiste sobivus strateegiakava eesmärkide täitmiseks. Üheks peamiseks muutuseks väliskeskkonnas on hetkel Kesk-Euroopas leviv suure majandusliku kahjuga loomataud, suu- ja sõrataud, mille ennetamiseks on loomakasvatussektoril vaja teha täiendavaid investeeringuid. Seetõttu lisatakse strateegiakavasse uus sekkumine 1.11 „Loodusõnnetuste, ebasoodsate ilmastikutingimuste või katastroofide tagajärjel kaotatud põllumajandusliku potentsiaali taastamise ja ennetustegevuste toetus“, avaliku sektori kogueelarvega 3 000 000 eurot. Investeeringutoetuste sekkumiste osas on praeguseks hetkeks toimunud üksikud taotlusvoorud, ent juba ettevaatavalt tuleks teha muudatusi, mille tulemusel laiendatakse nendes abikõlblike tegevuste ja kulude loetelu.

3. Eelnõu sisu

Vabariigi Valitsuse korraldus kehtestatakse ELÜPSi § 10 lõike 2 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa

Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), artikli 119 lõigete 1 ja 2 alusel. ELÜPSi § 2 lõike 3 kohaselt võib Vabariigi Valitsus ÜPP abinõu rakendamiseks anda oma pädevuse piires korralduse küsimuses, mille otsustamise õigus on asjakohaste ELi õigusaktide ja nende alusel kehtestatud õigusaktide kohaselt liikmesriigil. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikkel 119 näeb ette tingimused, millele peavad vastama liikmesriikide poolt Euroopa Komisjonile esitatud taotlused strateegiakavade muutmiseks, samuti reguleerib kõnealune artikkel strateegiakavade muutmise menetlust Euroopa Komisjoni ja liikmesriigi vahel. Viidatud artikli 119 lõike 7 kohaselt võib alates 25. maist 2024 esitada ÜPP strateegiakava muutmise taotluse reeglina kaks korda kalendriaastas. Sama määruse artikli 124 lõike 4 punkti d kohaselt tuleb strateegiakava korraldusasutuse, kelleks ELÜPSi § 10 lõike 4 kohaselt on Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, ettepanekute kohta strateegiakava muutmiseks esitada oma arvamus strateegiakava seirekomisjonil. Arengukava ja strateegiakava ühise seirekomisjoniga on muudatusettepanekute osas konsulteeritud kirjaliku protseduuri raames: muudatusettepanekud saadeti komisjoni liikmetele tutvumiseks 2025. a 16. aprillil ning paluti neil esitada oma arvamus muudatuste kohta 30. aprilliks. Mitmed seirekomisjoni liikmed ei toetanud uue sekkumise 1.11 rahastamist teiste investeringusekkumiste vahenditest. Samuti nähti uue sekkumise 1.11 puhul vajadust toetusmäärade diferentseerimise, maksimaalse toetussumma vähendamise, abikõlblike tegevuste laiendamise ning investeringute tagasiulatuva abikõlblikkuse järele.

Strateegiakava olulisemad muudatused on järgmised:

- strateegiakavasse lisatakse uus sekkumine 1.11 „Loodusõnnetuste, ebasoodsate ilmastikutingimuste või katastroofide tagajärjel kaotatud põllumajandusliku potentsiaali taastamise ja ennetustegevuste toetus“, avaliku sektori kogueelarvega 3 000 000 eurot;
- eelmisest muudatusest tulenevalt vähendatakse nii sekkumise KK1 „Põllumajandustootjate materiaalsed ja immateriaalsed investeringud“, 2.5 „Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine“ kui ka 8.1 „Investeringud ettevõtete konkurentsivõime tõstmiseks“ avaliku sektori kogueelarveid 1 000 000 euro võrra;
- sekkumistes 3.1.1 „Ühistulised investeringud materiaalsesse ja immateriaalsesse põhivarasse“ ja 7.2 „Põllumajandusliku tegevusega alustava noore ettevõtja soodustamine“ tehakse abikõlblikuks vastavalt olemasoleva tervikliku tootmisüksuse või töötlemisüksuse ostmise ning toimiva põllumajandusettevõtte ostmise;
- toetusesaaja nõuete leevendamine sekkumises 2.5 „Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine“ – kui vääramatü jõu ja erandlike asjaolude või ebasoodsa sotsiaalmajandusliku olukorra esinemise tõttu ei ole taotlejal võimalik vähemalt 10 000 euro suurust müügitulu saavutada, siis peab ta senise 4 000 euro suuruse põllumajandusliku standardkogutoodangu väärtuse saavutamise asemel vastama vähemalt aktiivse põllumajandustootja nõudele.

Seletuskirja lisa 1 kajastab strateegiakava muudatusettepanekuid. Seletuskirja lisas 2 on toodud muudatusettepanekute kohaselt muudetud strateegiakava põhitekst. Muudetud strateegia põhitekst sisaldab ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikli 119 lõikes 2 nimetatud muudatusi (kirjavigade või ilmsete vigade parandused või redaktsioonilised parandused), mis ELÜPSi § 10 lõike 2 kohaselt ei nõua Vabariigi Valitsuse heakskiitu.

Strateegiakava kehtiva versiooniga on võimalik tutvuda Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebilehel aadressil <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021, lk 159–706) ning komisjoni delegeeritud määrusega (EL) 2023/370, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2115 seoses ÜPP strateegiakavade muutmise taotluste liikmesriikidepoolse esitamise menetluste ja tähtaegadega ning täiendavate juhtudega, millal ÜPP strateegiakavade muutmise taotluste maksimumarvu ei kohaldata (ELT L 51, 20.02.2023, lk 25–30).

5. Eelnõu mõjud

Muudatuste mõjusid on kirjeldatud seletuskirja lisas 1, kõigi muudatusettepanekute kirjelduste juures.

6. Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulutused

Muudatused ei too kaasa vajadust täiendavate riigieelarveliste vahendite järele, võrreldes strateegiakava kehtiva versiooniga.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja Sotsiaalministeeriumile, samuti informatsiooniks arengukava ja strateegiakava ühisele seirekomisjonile.